

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาของปัญหา

จากประวัติปรัชญาที่เราเคยศึกษามาจะพบได้ว่า นักปรัชญาส่วนมากพยายามค้นหา กฎเกณฑ์ที่แน่นอน ซึ่งสามารถนำมาใช้อธิบายสิ่งต่าง ๆ ในโลกและเอกภพ ที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ฉะนั้นเราอาจกล่าวได้ว่านักปรัชญาคือนักสำรวจผู้ทำการสำรวจในอาณาจักรแห่งความคิด และความคิดที่พวกเขาได้มานี้ เป็นผลมาจากการสังเกตจากประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อมุ่งไปสู่ความเข้าใจใหม่ ๆ เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ ศิลปะก็เช่นเดียวกันกับปรัชญา เพราะศิลปะ เป็นการสร้างสรรค์เพื่อเสนอแนวทางใหม่แห่งความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในขณะที่ปรัชญาเน้นถึงการแสวงหา ศิลปะก็เป็นการแสดงออกด้วยวิธีที่แนบเนียน ปรัชญา กับ ศิลปะ จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สุนทรียชาติที่ศิลปินพบกับความคิดปรัชญาที่นักปรัชญาเล็งเห็นจึงเป็นประเภทเดียวกัน

ตามปกติเราศึกษาความคิดปรัชญาจากวรรณกรรมปรัชญา (philosophical literature) ซึ่งทำให้เราได้รับความคิดปรัชญาได้อย่างรวดเร็วและสะดวก แต่ความคิดปรัชญาในวรรณกรรมปรัชญานั้นส่วนมาก เป็นความคิดของผู้มีปัญญาอันลึกซึ้งจึงยากที่คนทั่วไปจะเข้าใจได้ แนวความคิดในลักษณะนี้จึงไม่ใช่ความคิดของคนทั่วไปในสมัยที่เขียนวรรณกรรมนั้น และความคิดของคนทั่วไปไปนั้น ก็ไม่มีใครสนใจที่จะเขียนขึ้นมาเป็นวรรณกรรมปรัชญา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ได้รับความสนใจเพียงพอ ซึ่งบางคนอาจจะเห็นว่าความคิดยังไม่ถึงขั้นทำให้ถูกกลืนหรือสูญหายไปในที่ที่สุด ความคิดของคนทั่วไปในแต่ละสมัยนี้ จึงถูกเก็บรักษาไว้ในงานศิลปกรรมต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นผลพลอยได้เท่านั้น เพราะฉะนั้นปรัชญาในศิลปะจึงเป็นการศึกษาปัญหาปรัชญาทุกปัญหา ไม่จำกัดขอบเขตเฉพาะที่ว่าด้วยศิลปะเท่านั้น แต่ทว่าสนใจในการค้นหาทุกปัญหาที่ปรากฏในงานสร้างสรรค์ของศิลปิน โดยมีฐานของความเชื่อที่ว่าศิลปินเหล่านั้นต่างมีปรัชญาบริสุทธิ์ประจำใจ ซึ่งจะปรากฏออกมาเป็นพื้นฐานในงานสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตามเราจะเห็นได้ว่า ศิลปินส่วนมากนั้นมีการผลิตผลงานขึ้นจากแรงบันดาลใจต่างๆ กัน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะไม่ได้เรียนเน้นหนักทางด้านปรัชญา แต่พวกเขาย่อมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นแนวความคิดจึงมีลักษณะใกล้เคียงกับปรัชญาของคนทั่วไปไปในสังคม มากกว่าปรัชญาของนักปรัชญาประจำสมัย ผลงานของเขาจึงสะท้อนความเป็นไปของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา และปรัชญาประจำสมัยนั้น ๆ การวิจัยปรัชญาในศิลปะจึงเป็นการวิจัยจากงานศิลปกรรมที่สำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์ศิลปะ แทนที่จะวิจัยจากหนังสือปรัชญาอย่างที่กระทำกันอยู่ทั่วไป

ในบรรดาผลงานศิลปะที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยกย่องกันทั่วโลก คืองานศิลปกรรมของไมเคิลแองเจโล บูโอนาร์โรตี (Michelangelo Buonarroti) ศิลปินเอกของโลกในสมัยเรอเนสซองส์ (renaissance) หรือสมัยฟื้นฟูศิลปนิยม (classicism) งานศิลปกรรมของเขาส่วนมากทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากปรัชญา เช่น ลัทธิมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งมีปรัชญาที่เด่นชัดคือปรัชญาพลาโต (Plato) และปรัชญาพลาโตใหม่ (Neo-Platonism) รวมทั้งแนวคิดทางด้านหลักธรรมของศาสนาคริสต์ เขาเกิดเมื่อวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1475 ที่หมู่บ้านคาเปรเซ (Caprese) ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ใกล้อาเรซโซ (Arezzo) ในสาธารณรัฐฟลอเรนซ์ (Florence) บิดาเป็นข้าราชการและสืบเชื้อสายมาจากตระกูลผู้ดีเก่าแก่ของฟลอเรนซ์ ดังนั้นเมื่ออายุจนลง เขาจึงตั้งความหวังที่จะให้คนในตระกูลบูโอนาร์โรตีคนใดคนหนึ่งประกอบฐานะอันรุ่งเรืองในอิตาลีสืบมาอีก เมื่อไมเคิลแองเจโลแสดงเจตนาสมัครขอการศึกษาศิลปะ เพื่อยึดอาชีพเป็นศิลปินในอนาคต จึงขัดกับความประสงค์ของบิดาอย่างรุนแรง เพราะคนส่วนมากมักจะคิดว่าอาชีพศิลปินนั้นเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อยไม่พอที่จะเลี้ยงตัวเองให้อยู่รอดได้ แต่ด้วยความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวของไมเคิลแองเจโลทำให้บิดาไม่สามารถขัดขวางได้ ในวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1488 เขาจึงได้ศึกษาศิลปะกับโดเมนิก กิรลันดาโย (Domenico Ghirlandaio) จิตรกรคนสำคัญของฟลอเรนซ์ แต่ศึกษายังไม่ทันจบหลักสูตร เขาก็ย้ายไปเรียนวิชาประติมากรรมซึ่งเขารักและหลงใหลมากกว่า สถานศึกษาแห่งใหม่นี้ตั้งอยู่ในสวนประติมากรรมของเจ้าชายลอเรนโซ พระองค์ทรงตั้งโรงเรียนและว่าจ้างเบร์ตอล

โด่ คี โยวันนี (Bertoldo di Giovanni) ศิษย์ของ โดนาเทลโล (Donatello) ผู้ชำนาญในการปั้นและหล่อรูปสำริดขนาดเล็ก เป็นผู้ช่วยการสอน สถานที่แห่งนี้นับว่าเป็นสวนสวรรค์ของไมเคิลแองเจโลอย่างแท้จริง เพราะเขาได้เริ่มศึกษาและซาบซึ้งในศิลปะอย่างจริงจังจากที่นี่

นอกจากนี้เขายังได้ศึกษาคนตรี กวีนิพนธ์ ปรัชญา ตลอดจนวิทยาการต่าง ๆ เท่าที่เขาจะรับได้ เพราะสถานที่นี้เป็นที่รวมนักปราชญ์ราชบัณฑิตต่าง ๆ หลายสาขา ทำให้เขาสามารถเข้าใจโลกทัศน์ได้อย่างกว้างขวางขึ้นมาก ตลอดชีวิตของเขา เขาได้สร้างผลงานที่สำคัญ ๆ ไว้มากมายชิ้นด้วยกัน เช่น รูปสลักปิเอตา (Pietà) รูปสลักดาวิด (David) รูปสลักเทพบักคัส (Bacchus) ภาพวาดที่ซิสทีน ซาเปล (Sistine Chapel) และเขายังได้รับตำแหน่งหัวหน้าสถาปนิกควบคุมการก่อสร้าง โบสถ์ เซนต์ปีเตอร์อันยิ่งใหญ่ในโพรวันซ์อีกเป็นต้น

เมื่อไมเคิลแองเจโลมีอายุมากขึ้น เขายังทำงานหนักเพิ่มเป็นเงาตามตัว จนกระทั่งในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1565 เขาได้ถึงแก่กรรมในบ้านพักซึ่งอยู่ในกรุงโรม (Rome) ในขณะที่มีอายุรวมได้ 89 ปี ร่างอันไร้วิญญาณได้ถูกนำไปบรรจุไว้ที่วัดซานตาโกรเซ (Santa Groce) เมืองฟลอเรนซ์ (Florence) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขา เหลือผลงานชิ้นสุดท้ายที่ทำค้างไว้ก่อนถึงแก่กรรมเพียงหนึ่งสัปดาห์ชื่อ ปิเอตา รอนดานินี (Pietà Rondanini)

2. ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อค้นหาปรัชญาที่แฝงอยู่ในผลงานทางศิลปกรรมของไมเคิลแองเจโล ในฐานะที่เขาเป็นศิลปินชั้นนำคนหนึ่งของโลก

2. แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับศิลปะ ว่าเราสามารถเสนอแนวคิดทางปรัชญาได้โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือช่วยในการอธิบายความคิด

3. เสนอทัศนะในการวิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาอีกวิธีหนึ่ง แทนที่จะวิเคราะห์ แต่เฉพาะงานเขียนทางปรัชญาของนักปรัชญาเหล่านั้น

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยปรัชญามีใช้จะกระทำได้แต่เฉพาะในวรรณกรรมปรัชญาเท่านั้น หากแต่เราสามารถกระทำได้ในงานศิลปะเช่นกัน เพราะปรัชญาในศิลปะมีลักษณะใกล้เคียงกับแนวคิดปรัชญาของคนทั่วไปมากกว่าปรัชญาในวรรณกรรมปรัชญา การรู้ปรัชญาในศิลปะจะช่วยให้เราเข้าใจความคิดและภาวะการต่าง ๆ รวมทั้งพฤติกรรมของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ได้อย่างดี

2. ผลการวิจัยนี้ทำให้เราทราบว่า ศิลปะที่คัมมิโซมีเพียงเทคนิคและการแสดงออกของศิลปินเท่านั้น แนวคิดปรัชญามีส่วนอย่างมากที่จะทำให้ผลงานนั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเกิดการถ่ายทอดทางความคิดระหว่างศิลปินกับผู้สนใจงานของเขา นับว่าเป็นการเผยแพร่แนวคิดทางปรัชญาโดยทางอ้อม

3. เนื่องจากวงการปรัชญาและวงการศิลปะ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ชาคูคนคิดว่าแนวคิดปรัชญาในงานศิลปะปรกมอย่างจริงจัง ทำให้ชาคูเอกสารการค้นคว้า การวิจัยในหัวข้อนี้จะเป็นตัวอย่างที่เราสามารถนำไปใช้วิจัยปรัชญาในงานศิลปะของศิลปินคนอื่น ๆ ได้ ยังผลให้เราสามารถเข้าใจแนวคิดทางปรัชญาของศิลปินคนนั้น หรือคนในสมัยนั้นได้

4. เนื่องจากศิลปะสามารถเป็นสื่อกลางความเข้าใจของประชาชนได้อย่างดี ถ้าเราจะเขียนในลักษณะที่เป็นวรรณกรรมทางปรัชญา น้อยคนนักจะเข้าใจ เพราะฉะนั้นการนำเอาศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความคิดทางปรัชญาเป็นไปได้ที่จะทำให้คนส่วนมากเข้าใจปรัชญาได้ดียิ่งขึ้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์จากงานศิลปกรรมต่าง ๆ เช่นภาพเขียน ภาพปั้น และสถาปัตยกรรมของไมเคิลแองเจโล เพื่อค้นหาแนวคิดทางปรัชญาซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานของเขา อีกทั้งวิเคราะห์จากข้อเขียนอันมีหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ซึ่งได้วิจารณ์งานของไมเคิลแองเจโลในเชิงปรัชญาเป็นส่วนประกอบ

การวิจัยจะดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

1. ศึกษาคู่มือความคิดที่อาจจะมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะของไมเคิลแองเจโล
2. เลือกศิลปกรรมที่สำคัญ ๆ ของไมเคิลแองเจโล
3. วิเคราะห์ปรัชญาที่แฝงอยู่ในศิลปกรรมเหล่านั้น
4. รวบรวมหนังสือ และเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งได้กล่าวถึงผลงานของไมเคิลแองเจโลในเชิงปรัชญา โดยนำมาวิเคราะห์พร้อมทั้งเสนอแนวทัศนะในทางปรัชญาที่มีในศิลปกรรมนั้น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย